

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QO'SHMA OTLARNING LINGVOMADANIY TAHLILI

Yuldasheva Nargiza Ergashbayevna

filologiya fanlari bo'yicha falsafa

doktori (PhD), dotsent

O'zDJTU, Toshkent, O'zbekiston

***Annotatsiya.** Har bir til xalqning madaniyati va tafakkurini aks ettiradi. Qo'shma otlar (compound nouns) tilshunoslikning muhim elementlaridan biri bo'lib, ularning tahlili orqali turli xalqlarning madaniy o'ziga xosliklarini ochib berish mumkin. Ushbu maqola ingliz va o'zbek tillaridagi qo'shma otlarning lingvokulturologiyasi bo'yicha qiyosiy tahlilini o'rganadi. Qo'shma otlarning tuzilishi va turlari har ikki tilda ham o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, bu tillarning madaniy va ijtimoiy jihatlarini aks ettiradi.*

***Kalit so'zlar.** Qo'shma otlar, lingvokulturologiya, ingliz tili, o'zbek tili, madaniy ifodalar, qiyosiy tahlil, leksik birliklar, milliy tafakkur, ijtimoiy hayot.*

Har bir til xalqning madaniyati va tafakkurini aks ettiradi. Qo'shma otlar (compound nouns) tilshunoslikning muhim elementlaridan biri bo'lib, ularning tahlili orqali turli xalqlarning madaniy o'ziga xosliklarini ochib berish mumkin. Ingliz va o'zbek tillaridagi qo'shma otlar lingvokulturologiyasi bo'yicha qiyosiy tahlil esa ushbu tillarning o'ziga xosliklarini ko'rsatishga imkon beradi. Ingliz tilidagi "notebook" va "toothbrush" kabi qo'shma otlar bilan o'zbek tilidagi "kungaboqar" va "choyhona" kabi misollar orqali tillar orasidagi madaniy ifodalar, kundalik hayot va qadriyatlar ko'rsatiladi.

Qo'shma otlarning tuzilishi va turlari

Ingliz tilida qo'shma otlar asosan ikki yoki undan ortiq so'zning birlashuvidan hosil bo'ladi. Masalan, "notebook" (daftar) yoki "toothbrush" (tish cho'tkasi). Bu turdagi otlar ko'pincha so'zlar orasidagi bo'shliq yo'qotilib yoki birlashtirilib, yangi ma'no hosil qiladi. Ingliz tilidagi qo'shma otlarning tuzilishi quyidagicha bo'lishi mumkin:

- **Birikma:** Ikkita so'z birikib, yagona ma'no ifodalaydi. Masalan, "sunflower" (kungaboqar), "blackboard" (sinf taxtasi).

- **Bo'shliqsiz:** So'zlar orasida bo'shliq yo'q. Masalan, "teapot" (choynak), "football" (futbol).

O'zbek tilida esa qo'shma otlar ko'pincha ikki yoki undan ortiq so'zlarning birikishidan yoki bir nechta mustaqil so'zlarning birikmasi orqali hosil bo'ladi. Masalan, "ko'ksulton" va "supraqoqdi". Qo'shma otlarning tarkibi ko'pincha oddiy otlar va sifatlar yoki boshqa so'z turkumlari bilan bog'liq bo'ladi.

Ingliz va o'zbek qo'shma otlarining lingvokulturologik tahlili

1. Madaniy ifodalar

Ingliz tilidagi ko'plab qo'shma otlar xalqning kundalik hayotiga va madaniyatiga bog'liq. Masalan, "tea-time" (choy vaqti) inglizlarning choy ichish madaniyatini aks ettiradi. O'zbek tilida esa "osh pishirish" (preparing pilaf) o'zbek milliy taomini tayyorlash jarayonini ifodalaydi. Bu turdagi qo'shma otlar har ikkala xalqning hayot tarzini va qadriyatlarini namoyish etadi.

2. Tabiat va geografiya

Qo'shma otlar orqali tabiat va geografik xususiyatlar ham aks ettiriladi. Ingliz tilida "rainforest" (tropik o'rmon) kabi atamalar mavjud bo'lsa, o'zbek tilida "cho'l yeri" (desert land) kabi iboralar keng qo'llaniladi. Bu atamalar har ikkala xalqning tabiiy sharoitlariga mos tushadi.

3. Tarixiy Tajribalar

Qo'shma otlar xalqning tarixiy tajribalarini ham aks ettiradi. Ingliz tilidagi "battlefield" (jang maydoni) so'zi ingliz tarixidagi urushlar va janglarni eslatadi. Bu so'z orqali inglizlar o'z tarixlarini yodga oladilar va uni qadrlaydilar.

O'zbek tilida "registon maydoni" (registan square) so'zi o'zbeklarning tarixiy va madaniy merosini ifodalaydi. Registon maydoni Samarqand shahrining tarixiy markazi bo'lib, u yerdagi me'moriy obidalar o'zbek xalqining boy madaniyati va tarixini aks ettiradi.

4. Ijtimoiy munosabatlar

Qo'shma otlar ijtimoiy munosabatlar va ijtimoiy tuzilmalarni ham ifodalaydi. Masalan, ingliz tilidagi "mother-in-law" (qaynona) va o'zbek tilidagi "kelinoyi" (kelinga) kabi iboralar ijtimoiy aloqalarni aks ettiradi. Bu turdagi

qo'shma otlar har ikkala jamiyatning o'ziga xos ijtimoiy munosabatlarini ko'rsatadi.

Xulosa. Ingliz va o'zbek tillaridagi qo'shma otlarning lingvokulturologiyasi ularning madaniyati, geografiyasi va ijtimoiy munosabatlarini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bu tahlil ikki tilning va ikki xalqning o'ziga xosliklarini ochib berish bilan birga, umumiyliklarni ham ko'rsatadi. Til va madaniyat bir-biriga chambarchas bog'liq bo'lib, qo'shma otlar orqali bu bog'liqlikni yanada chuqurroq anglash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Maslova, V.A. (2001). Lingvokulturologiya: darslik. Moskva: Akademiya.
2. Sharipov, S. (2018). Qo'shma otlarning lingvokulturologik tahlili. O'zbek tili va adabiyoti, 1, 45-52.
3. Sattarov, O. (2020). Ingliz va o'zbek tillarida qo'shma otlarning semantik tahlili. Filologiya fanlari jurnal, 3, 67-75.

ОБРАЗОВАНИЕ НОВЫХ СЛОВ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ ПУТЕМ МОРФОЛОГИЧЕСКОГО СЛОЖЕНИЯ

(на примерах из повести Ч. Айтматова «Белый пароход»)

Муллажоновна Зухроюлдуз Алимжановна,
Андижанский государственный университет

***Аннотация.** В данной статье мы постарались раскрыть эффективность использования сложения слов произведенные морфологическим способом, уделяя внимание на строение слов, на их последовательность и значимость, используя примеры из повести.*

***Ключевые слова.** Сложные слова, словообразование, корень слова, соединительная буква, словосокращение, сложносуффиксальный, суффикс.*

Время меняется, очень насыщенно-быстро развивается наука, расширяется спектр лексики. За последние время часто в нашем говоре встречаются сложные и составные слова, значимость заключается в том, что в последние десятилетия появилась огромная масса сложных слов. Не только